

Защо “африканската краставица” може да предизвика интереса на българските фермери?

Автор(и): агроном Роман Рачков, Българска асоциация по биологична растителна защита

Дата: 09.07.2024 Брой: 7/2024

За да се справят с предизвикателствата, породени от изменението на климата, и да осигурят доставките на храна, дребните земеделци и производители трябва да възприемат устойчиви и адаптивни практики. Една от тези практики е да разширят разнообразието от култури, като включат нови сортове, които са устойчиви на високи температури и суши. Има многобройни култури, които могат да се отглеждат в България и съчетават устойчивост с кулинарна привлекателност. Някои ще бъдат издръжливи навън, други може да са нежни и да се нуждаят от защита, но е време да разширим хоризонтите си. Една такава култура е и Африканската краставица, позната още като мелотрия и мини диня.

Градинарите и производители на храни са пряко изложени на комплексното въздействие, което изменението на климата оказва върху ежедневната им работа. Повишаването на температурите, променящите се модели на валежите и нарастващата честота на екстремни метеорологични явления поставят значителни предизвикателства пред производството на храни. Малките земеделци и производители, които са гръбнакът на местните хранителни системи, са особено уязвими. Сред огромното разнообразие от семена на декоративни и зеленчукови култури, които можем да открием на пазара през последните години, търсенето на екзотични

видове става все по-широко разпространено. Някои от тях наистина са подходящи за условията в страната и дават добри добиви. Други просто се тестват, а трети – все още се считат за нещо екзотично. Едно такова необичайно предложение е растението мелотрия (*Melothria scabra*), познато също като мини диня, африканска краставица, но всъщност това растение е напълно нова култура за нас и не е свързано с нито едно от растенията, на които прилича.

Защо българските фермери биха могли да се обърнат към мелотрията?

Една от основните причини поради която мелотрията е интересна за фермерите в България е, че те търсят алтернативни култури на традиционните видове, отглеждани за консумация. Въпреки че отглеждането на икономически важни видове от сем. Тиквови е добре познато у нас, увеличаването на биологичното разнообразие в селскостопанските екосистеми не е основна област на фокус в тези конвенционални системи за отглеждане. Добавянето на мелотрия в традиционните системи за отглеждане може да увеличи биологичното разнообразие по повече от един начин. На първо място може да увеличи разнообразието от култури, произведени в земеделските парцели, но също така да осигури местообитание за полезни насекоми, микроорганизми и гръбначни животни.

Колкото повече климатът е непостоянен, толкова повече агрономи и фермери ще трябва да изследват алтернативни култури, които могат да се окажат по-подходящи за променящата се среда.

Заплахата от изменението на климата затруднява отглеждането на традиционни култури по познатите досега начини. 21-ви век ще бъде време на предизвикателство за хората, ако продължим сегашната си селскостопанска практика.

Чрез представянето на тази роднина на нашата краставица на заинтересованите потребители, пазарът се отваря за фермерите и дава възможност за разнообразие в агрономическите области. С все по-големите предизвикателства в аграрния сектор у нас и потенциалната опасност дадена култура да не успее да даде плод през определен сезон, разнообразието в селекцията на пазара може да бъде добра възможност както за фермерите, така и за потребителите. За съжаление, въпреки че растението мелотрия е подходящо за отглеждане у нас, то все още не е познато за българския фермер и се отглежда единствено от любители градинари. Тук е мястото на институции, като Националната служба за съвети в земеделието и секторните институти в рамките на СА да бъдат по-активни в популяризирането на тази и подобните на нея алтернативни култури.

Снимка 1: Плодове от *Melothria scabra*. [Източник](#)

Климатичните промени са най-значимият комплекс от предизвикателства, пред който са изправени фермерите и производителите на храни в България.

Част от текущите предизвикателства, свързани с климата, са нестабилните метеорологични модели, недостигът на вода, натискът от вредители и болести и не на последно място – здравето на почвата.

Непредсказуемите метеорологични модели могат да доведат до провал на реколтата, загуба на производителност и повишена чувствителност към болести. Домашните производители и дребните фермери трябва да се адаптират, като изберат устойчиви сортове култури и използват защитни мерки, като покривала на редовете и оранжерии.

От друга страна, променящите се модели на валежите и увеличеното изпарение, поради по-високите температури, оказват натиск върху водните ресурси. Събирането на дъждовна вода, ефективните техники за напояване и устойчивите на суша култури са от съществено значение за смекчаване на тези предизвикателства.

Друг негативен фактор, свързан с повишаващите се температури, е, че те могат да създадат благоприятни условия за вредители и болести. Техниките за интегрирано управление на вредителите (IPM), смесени култури и използването на полезни насекоми могат да помогнат за минимизиране на необходимостта от химически интервенции.

И не на последно място, изменението на климата засяга структурата и състава на почвата. Редовното тестване на почвата, като ротация на културите и покривни култури, са от решаващо значение за поддържане на плодородието на почвата.

Какво представлява мелотрията или мини динята?

Не е съвпадение, че растението често е наричано мини диня. Неговите малки плодове, които са не повече от 3 см дълги и 2 см широки, имат много подобен цвят: тъмнозелени ивици минават по светлозелен фон. Ако откъснете плода и го покажете отделно от растението, това наистина е мини-диня. А мелотрията расте и под формата на дълга, стелеща се лиана, която много напомня на тази на динята.

Въпреки това, ако опитате плода, той напомня този на краставицата. И в надлъжен разрез има две половини, подобни на половинките на краставица. И миризмата е много подобна. Само белите семки приличат по формата си на тези от динята. Поради това сходство растението има много популярни имена: „мексиканска миниатюрна диня“, „миша диня“, „мексиканска кисела краставица“, „африканска краставица“, „краставица колибри“, както и „кукамелон“, „пепкин“ и „миши пъпеш“.

Въпреки факта, че *Melothria scabra* не е нито диня, нито краставица, тя все пак има нещо общо с тези култури – принадлежи към семейство Тиквови. Мелотрията има отделен род – *Melothria*, който включва около 166 вида, повечето от които не са годни за консумация.

Melothria scabra е родом от Централна Америка. Там расте като доста агресивен плевел. Разстилайки се по земята и катерейки се върху подпори, лианата е способна да подтисне другите култури. Благодарение на топлия климат там, тя е многогодишно растение и се размножава не само чрез семена, но и чрез грудки.

Листата на растението са космати, триъгълни, трисегментирани, с остри краища на сегментите. Растението дава както мъжки, така и женски цветове. В същото време те са лесни за разграничаване: първите са подредени един по един и цъфтят по-рано, вторите са събрани по няколко и цъфтят по-късно. Формата на цветовете е фуниевидна и са жълти на цвят. Стъблата се развиват бързо, като през сезона достигат до повече от 3 м. На корените на растението се образуват доста големи грудки, тежащи до 400 гр., подобни на сладки картофи. По този начин добивът на храст е до 6 кг „краставици“ и около 6 кг грудки.

Снимка 2: *Meloethria scabra*. [Източник](#)

Какви са ползите и приложенията ѝ?

Мелотрията е пренесена в Европа съвсем наскоро – през 1987 г. Поради своя размер, вкусови характеристики и поради факта, че плодовете имат вкус на краставица, те могат да се използват за приготвяне на салати, туршии, като украса за различни ястия и в „ролца“, както и различни здравословни диетични ястия.

Кожата придава киселинност на плодовете и колкото по-стар е плодът, толкова е по-кисел. Въпреки това, поради техния размер, „мини-краставиците“ не се белят, но трябва да се берат преди да се образуват семената. За консервиране също е по-добре да използвате „млади краставици“, тъй като дебелият слой на зрялата мелотрия разваля вкуса. Клубените на културата с течение на времето губят хранителна стойност и затова обикновено се консумират веднага след прибиране на реколтата.

Включването на мелотрия в диетата има тонизиращо, противовъзпалително и имуностимулиращо действие.

Плодовете на мелотрията съдържат много фибри и са богати на протеини, мазнини и въглехидрати, но също така съдържат минерали като магнезий, желязо, калий, калций, фосфор и натрий. Освен това африканските краставици съдържат витамини B9 и C. В същото време калоричното съдържание на един плод е много ниско, само 15 kcal, съответно помага за поддържане на здравословно теглото, като предизвиква усещане за ситост и помага при отслабване.

Редовната консумация на плодовете му има положителен ефект върху сърдечно-съдовата система (възстановява кръвното налягане), премахва излишния жлъчен сок от тялото и намалява нивата на холестерола.

Хората с повишена киселинност на стомашния сок, стомашна язва или гастрит трябва обаче да внимават при консумацията на мелотрия, като трябва да избягват напълно или поне да ограничат употребата на пресните плодове.

Освен за храна мелотрията може да се използва и като декоративно растение – засадена във висящи саксии, близо до беседка или ограда. Листата му не пожълтяват, като по този начин запазват декоративните си свойства до измръзване.

Какви условия са необходими за отглеждането на мелотрията?

Културата е непретенциозна, обича слънцето, но понася и частично засенчване. Като всички тиквени растения предпочита добре структурирани и наторени почви. Нуждае се от редовно поливане и поддържане.

В нашите условия растението може да се отглежда изключително чрез семена, тъй като грудките трудно се запазват до пролетта. Засяването може да се извърши директно в градинското легло (при топъл климат) или в чаши за получаване на разсад. В последния случай сеитбата се извършва в началото на април. В първия, като се съобразите с местните условия, почвата трябва да се затопли до 10 °C. Засадено на открито, растението трябва да се полива редовно и обилно, препоръчително с топла вода в корена, без да попада вода върху листата. (Виж повече детайли за засяването ѝ най-отдолу)

От болестите в нашите условия мелотрията най-често се поддава на брашнеста мана, но има доста висок имунитет към други заболявания. Поради тази причина през сезона можете да извършите няколко превантивни третираня срещу нея.

Снимка 3: Melothria scabra растение в плододаване. Източник: авторът

Изменението на климата представлява сериозна заплаха за продоволствената сигурност не само в България, но и по света. У нас, заради климатичните особености, дребните земеделски стопани и домашните производители могат да се адаптират и да развият различни органични и устойчиви практики. Чрез разнообразяване на културите, максимизиране на наличните ресурси и възприемане на устойчиви сортове, включително като мелорията, можем да изградим по-здрава и устойчива хранителна система за бъдещето. Тези нови култури, нетипични за нашата страна, не само повишават продоволствената сигурност, но и допринасят за по-устойчив и екологично чист земеделски пейзаж. Това е един от начините да се справим с предизвикателствата на изменението на климата и да осигурим устойчиво снабдяване с храна за бъдещите поколения.

Как се засява разсада на мелотрията на открито?

При избор на място в градината е добре да бъде такова, в което опорите няма да пречат като засенчват съседните насаждения. Най-добрите предшественици през предходните няколко сезона, могат да бъдат бобови растения, картофи, чесън, ранно зеле, царевица, карфиол, магданоз и лук, като не е препоръчително да са били тикви. Препоръчва се следващо засяване на първоначалното и място да не е по-рано от две години.

При сеитба в контейнер малките семена на мелотрията могат или да бъдат леко притиснати в почвата, или да се поръсят с малък слой пресята почва и леко да се уплътнят (за по-добра адхезия към субстрата). Поливайте (навлажнете повърхността на земята със спрей) и поставете на топло място с температура около 24 °C.

След около 10 дни ще се появят кълнове. След като разсадът образува 2-3 истински листа, можете да започнете да го проветрявате, за да закалите растенията или да преместите саксиите на по-хладно място с температура на въздуха 18-21 °C.

Когато заплахата от замръзване премине, растенията могат да бъдат трансплантирани в открита земя. Разстоянието между тях трябва да бъде най-малко 50 см. И е добре веднага да осигурите опора. По-добре е да не оставяте мелотрията на земята, тъй като храстът трябва да бъде добре проветрен.

Когато сеете директно на постоянно място е важно да не бързате и да изчакате стабилна почвена топлина. В градината покълването на семената ще отнеме малко повече време, понякога до 2-3 седмици. Освен това, колкото е по-топло, толкова по-бързо ще стане това.

Плодовете на мелотрията започват да се появяват няколко седмици след опрашването ѝ, както всички растения от тикови и те могат да презреят. Затова трябва да се събират редовно, като предпазвате кожата им от втвърдяване. Семената се събират от презрелите плодове.

Източник: Климатека